

VANHEMMUUS VAHVAKSI EROSSA -HANKE

LAPIN
ENSI- JA
TURVAKOTI RY

Vanhemmuus vahvaksi erossa -hanke

Vanhemmuus vahvaksi erossa -hankkeen (2017-2018) tavoitteena on kartoittaa, yhdenmukaistaa ja kehittää toimintamalleja, joilla tuetaan Lapin maakunnan lapsiperheitä erotilanteissa siten, että lapsella säilyvät kiinteät suhteet vanhempiin, isovanhempiin ja muihin lapselle tärkeisiin läheisiin ihmisiin. Kehittämistyössä keskiössä ovat toimintamallit ja niiden variointi siten, että riippumatta välimatkoista kaikilla perheillä on yhdenvertainen mahdollisuus saada tukea ja neuvontaa erotilanteessa. Tämän edellytyksenä on teknologiavälitteisyyden ja digitaalisuuden arkistaminen palveluiden kehittämisessä (Kilpeläinen 2016). Lisäksi yhtenä toimintalinjana on ammattilaisten tieto-aidon ja osaamisen vahvistaminen järjestämällä koulutautumismahdollisuuksia. Toiminnassa lisätään tietoa tarjolla olevasta tuesta ja eroperheen selviytymiskeinoista niin ammattilaisten kuin lapsiperheiden keskuudessa.

Hankkeen aikana selvitetään olemassa olevat palvelut ja niiden saatavuus. Toiminnan tuloksena syntyy kehittynyt lappilainen toimintamalli, jossa erotilanteessa oleva perhe saa oikea-aikaisesti neuvontaa, ohjausta ja tukea. Hankkeessa huomioidaan koko perhe siten, että lapsen asema ja oikeudet ovat etusijalla. Viranomaisten osaaminen vahvistuu ja laajenee, jotta palveluja voidaan yhtä lailla tarjota sekä kasvokkain että teknologiavälitteisesti tilanteesta riippuen. Ammattilaisten rohkeus tarttua huoleen lapsen asemasta lisääntyy ja käyttää erilaisia menetelmiä vahvistuu. Lappilaisten ihmisten tieto erotilanteeseen saatavista palveluista lisääntyy ja palvelujen saavutettavuus paranee.

Vanhemmuus vahvaksi erossa -hanke on osa lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman matalan kynnyksen lähipalveluja. Perhekeskus voi toimia fyysisessä toimipisteessä tai virtuaalisessa verkossa. Teknologiavälitteisyys mahdollistaa palvelujen tarjoamisen lähipalveluna perheille kotiin tai heidän arkiympäristöön.

Tavoitteena lapsen paras erotilanteessa

Lapsen kasvu ja kehitys kukoistavat läheisissä vuorovaikutussuhteissa ympäristössään mikro-, meso- ja makrotasolla. Erotilanteessa riskinä on, että vuorovaikutussuhteet läheisiin häiriintyvät tai katkeavat kokonaan ja lapsen asiat jäävät vanhempien ristiriitojen alle eikä lapsi tarpeineen tule kuulluksi tai nähdyksi. Tämän seurauksena lapsen turvallisuuden tunne järkkyy eikä lapsella ole enää hänelle kuuluvaa asemaa perheessä. Vanhemmat tarvitsevat tukea käytännön asioiden järjestämisen lisäksi tunteiden selvittämiseen. Eroon liittyvät moninaiset tunteet ja niiden läpikäyminen kuluttavat vanhempien voimavaroja. Vanhemmat sekä perheen muut läheiset ihmiset käsittelevät eroa ja sen mukanaan tuomia tunteita eriaikaisesti, mikä ravistaa lapsen turvallista arkea.

Perheen haastava tilanne hämmentää lasta eri tavoin, vaikka vanhemmat pystyisivät hoitamaan eron sopuisasti ja erityisesti silloin, kun ero on riitaisa. Lasten asemaa ja suhtautumista vanhempien eroon voidaan helposti vähätellä eivätkä vanhemmat osaa ennakoita eron aiheuttamien vaikutusten voimakkuutta. Oikeustaistelun vaiheet nostattavat lapsella yksinäisyyden, pelon, ahdistuksen ja masentuneisuuden tunteita. Huoltoriita on lapsen ja nuoren mielenterveyden kannalta riskitekijä hänen selviytymiselleen vanhempien eron jälkeen. (Väyrynen 2008.)

Erotilanteessa lapsella on oikeus säilyttää turvalliset kasvuolosuhteet ja hänelle tärkeät ihmissuhteet, vaikka vanhemmat eroavat toisistaan. Vanhemmat käyvät erotilanteessa läpi henkilökohtaista kriisiä ja erokriisissä syntyneet tunteet vievät tilaa asioiden tarkastelulta lasten näkökulmasta. Osa vanhemmista kykenee säilyttämään lasta tukevan vanhemmuuden koko eroprosessin ajan, mutta monet tarvitsevat joko viranomaisten tai järjestöjen tarjoamaa tukea, neuvontaa ja ohjausta.

Vanhemmuuden ja lähisuhteiden tuki

Vanhempien ero haastaa vanhemmuutta. Äidin ja isän keskinäisen parisuhteen päättyminen ei sinänsä vahingoita lasta, mutta eroamisen tapa voi sen tehdä. Eron kielteiset vaikutukset ovat yhteydessä siihen, miten vanhemmat kykenevät kantamaan yhdessä ja erikseen vastuuta vanhemmuudestaan, säilyttämään keskinäisen vuorovaikutussuhteen, sopimaan keskinäiset riitansa ja niistä huolimatta kunnioittamaan toista ihmisenä.

Erotessaan vanhemmat joutuvat aika nopeasti sopimaan lasten asioista. Pitkittyvät kiistat eroon liittyvistä sopimusasioista voivat johtaa huoltoriitaan ja estää toimivan yhteistyövanhemmuuden syntymistä. Erokriisistä johtuvat tunteet voivat hankaloittaa sopimukseen pääsemistä tai sen noudattamista. On tärkeää, että vanhemmat voivat työstää eroon liittyviä tunteita ja tarvittaessa saada siihen ulkopuolista tukea. Kun vanhemmat pystyvät selvittämään keskinäisen erokriisin, yhteistyö lapsen asioissa voi jatkua siten, että lapselle tulee erosta mahdollisimman vähän haittavaikutuksia.

Vanhempien parisuhteen päättyessä lapsi tarvitsee edelleen kannustavaa vanhemmuutta ja muita hänen elämäänsä kuuluvia lähisuhteita. Lapsen suotuisaa kehitystä terveeseen vuorovaikutukseen kykeneväksi aikuiseksi ja tulevaisuuteen riittävän hyväksi vanhemmaksi tukevat kiintymyssuhteet, joita hänellä on muihin lähipiiriin aikuisiin. Lapsen näkökulmasta perheen lähisuhdeverkosto rakentuu vanhempien ja sisarusten ohella sukulaisista, tuttavista ja ystävistä, joilla on suuri merkitys lapsen elämässä.

Perinteisen ydinperheen rinnalla perheet voivat muodostua monin eri tavoin. Perheiden ja lähisuhteiden monimuotoisuuden tiedostaminen tukee vanhemmuuden vahvistamista erotilanteessa. Laajentunut perhemuotojen kirjo (monimuotoiset perheet -verkosto, 2016) tuottaa erilaisia vanhemmuuden muotoja, esimerkiksi biologinen, juridinen, sosiaalinen vanhemmuus. Tieto ja ymmärrys vanhemmuuden sekä perhe- ja lähisuhdeverkostojen eri muodoista helpottavat tuen ja ohjauksen hakemista ja antamista.

Erotilanteessa vanhemmat tarvitsevat tukea sekä keskinäisen toimivan vuorovaikutussuhteen ja kommunikoinnin ylläpitämiseen, mutta myös lapsen lähisuhteiden säilyttämiseen ja vahvistamiseen. Yhteistyövanhemmuudessa vanhemmat sopivat keskenään heille sopivat käytännöt, vastuunjaon ja päätöksenteon.

Ammatillinen ja vertaistuki

Järjestöjen matalan kynnyksen palvelut täydentävät lakisääteisiä palveluja sekä vastaavat niiden jättämiin palvelutarveaukkoihin. Vertaistuki puolestaan tarjoaa arkipäivän tukea. Matalan kynnyksen palveluja voidaan tarjota kohtaamisissa, jotka toteutuvat teknologiavälitteisesti tai samassa tilassa. Kohtaamiset voivat olla yksilöllisiä, ryhmäkohtaamisia, vertaistuellisia sekä näiden eri kombinaatioita.

Nykyisin hyvin toimivat palvelut, muun muassa ryhmämuotoiset eroneuvo ja vanhemman neuvo, joita Ensi- ja turvakotien liitto jäsenyhdistyksineen on eri puolilla Suomea kehittänyt, vaativat fyysisesti samassa tilassa kokoontumisen. Lapin ensi- ja turvakoti ry:n tavoitteena on Vanhemmuus vahvaksi erossa -hankkeessa kehittää palveluja teknologiavälitteisesti toteutettaviksi, jotta palvelujen saatavuus paranee ja palvelut ovat aidosti lähipalveluja perheen näkökulmasta. Teknologiavälitteisesti järjestettyinä palvelut ovat tavoitettavissa nopeasti eri vuorokauden aikoihin ja keskusteluryhmiin voi liittyä kotoa käsin. Jo olemassa olevia digitaalisia vuorovaikutuskanavia voi hyödyntää erityisesti lasten ja nuorten kanssa keskusteluun ja henkiseen tukeen sekä tarvittaessa

korjaaviin palveluihin ohjaamiseen. Verkossa palvelut ovat saavutettavissa myös anonyymisti, mikä madaltaa kynnystä avun hakemiseen.

Kattava neuvonta ja ohjaus edellyttävät riittävää tietoa tarjolla olevasta neuvonnasta ja ohjauksesta sekä niiden hyödyistä koko perheelle. Erotilanteet ja tuen tarpeet ovat äärimmäisen yksilöllisiä ja moninaisia. Järjestöt pystyvät täydentämään viranomaisverkoston palveluja sekä tarjoamaan vertaistukea.

Ennaltaehkäisevän työn sekä matalan kynnyksen ja nopean avun toiminnan kysyntä kasvaa koko ajan. Vertaisryhmien tuen ja ohjauksen saatavuus eropäätöksen tehneille vanhemmille ja heidän lapsille pitäisi olla mahdollisimman helppoa - paikasta riippumatta. Vertaistuki arkipäiväistä ja madaltaa erotilanteen tuottamia haasteita. Vertaisuus on merkittävä tuki niin eroa suunnitteleville kuin eron läpikäyneille.

Lappilaisen verkostotoiminnan vahvistaminen

Lapin kunnissa ja järjestöissä on koulutettuja eroneuvo- ja vanhempainneuvo -ohjaajia, joiden osaamista laajennetaan hyödyntämään teknologiavälitteisten toimintamallien käyttämiseen. Yhteisellä kehittämisellä ja koulutuksella vahvistetaan olemassa olevaa osaamista ja levitetään sitä maakunnan alueelle. Lapin ensi- ja turvakotiyhdistys tarjoaa yhteistyössä Ensi- ja turvakotien liiton kanssa alueen toimijoille asiantuntijuutta ja koulutusta. Koulutuksen aikatauluttaminen:

- Aloitus- ja motivointitilaisuus 1 päivä ensimmäisen vuoden alussa.
- Toiminnan kehittämispäiviä ensimmäisenä toimintavuonna 4, toisena 5.
- Arviointipäivä toisen vuoden lopussa loppuarviointipäivä.

Koulutuksella vahvistetaan toimijoiden osaamista, tiivistetään yhteistyöverkoston toimintaa sekä integroidaan matalan kynnyksen toiminta erityispalvelut. Järjestöissä ja kunnissa toimivat eroneuvo ja vanhemman neuvo -toimijat yhdessä perheiden ja lähisuhdeverkostojen kanssa kehittävät palveluja teknologiavälitteisiksi. Erotilanteessa olevat perheet saavat tarvitessaan palveluja kokonaisvaltaisesti ja oikea-aikaisesti.

Vanhemmuus vahvaksi erossa -hankkeen kustannukset ovat yhden kokoaikaisen työntekijän palkkauskulut sekä toimintakulut 18 kuukaudeksi. Omarahoitusosuus koostuu työpanoksesta, joka koostuu Lapin ensi- ja turvakodin sekä Ensi- ja turvakotien liiton asiantuntijatyöstä hankkeessa.

Taulukko 1. Tavoitteet, toimenpiteet ja tulokset.

1. Vuosi 2017		
Tavoitteet	Toimenpiteet	Tulokset
Selvitetään olemassa olevat eroauttamisen palvelut ja niiden saatavuus Lapissa.	Kartoitetaan järjestöjen ja julkisen sektorin tarjoamat eroauttamisen matalan kynnyksen palvelut ja erityispalvelut.	Kaikilla toimijoilla on tieto olemassa olevasta eroauttamisen toimijaverkoston kokoonpanosta. Toimijaverkostossa olevat auttamisen vajeet on saatu näkyväksi.
Luoda selkeä yhteinen kuva toimijaverkoston osallisten työstä sekä rajapinnoista erityispalveluihin.	Tehtävien ja sisältöjen määrittely, niiden näkyväksi tekeminen ja yhteisen ymmärryksen luominen matalan kynnyksen ja erityispalvelujen toimijoiden kesken.	Toimijoilla on tiedossa koko verkoston resurssit ja eroauttamisen toimintakäytänteet.
Yhteistyön ja matalan kynnyksen palvelujen yhteensovittaminen ja kehittäminen teknologiavälitteisiksi lähipalveluiksi, joilla lasta tukeva vanhemmuus säilyy erotilanteessa.	Järjestetään koulutusta ja verkostotapaamisia, joissa eroneuvo ja vanhemman neuvo -toimijat, vapaaehtoiset ja asiakkaat yhdessä muotoilevat palveluja teknologiavälitteiseksi.	Kokeiluja teknologiavälitteisesti toteutettavista palveluista.
2. Vuosi 2018		
Palvelutarjonnan teknologiavälitteisyys lisääntyy.	Arkistetaan teknologiavälitteisyys kouluttamalla toimijoita.	Lappilaisille on tarjolla palveluja teknologiavälitteisesti.
Tiedon lisääminen eroneuvo ja vanhemman neuvo -palveluista.	Koulutus, tiedottaminen, tapahtumiin osallistuminen.	Lappilaisten tieto erotilanteeseen saatavista palveluista lisääntyy.
Matalan kynnyksen palvelut eroneuvo- ja vanhemman neuvo -palvelut ovat järjestetty Lapissa siten, että ne ovat lappilaisten eroperheiden saatavilla lähipalveluna.	Koulutetaan riittävä määrä eroneuvo ja vanhemman neuvo -ohjaajia useilta toimijasektoreilta.	Palvelujen saavutettavuus paranee. Teknologiavälitteisyys on luonnollinen osa matalan kynnyksen eroauttamista.
Arvioidaan hankkeen toimintaa ja sovitaan jatkotyöskentelystä verkostossa.	Itsearviointi- ja sisäinen arviointi -tapaamiset. Verkostotyöskentelysopimukset.	Tieto toiminnan onnistumisista ja tarvittavista jatkotoimenpiteistä.
<p>Hankkeen päättyessä käytössä on yhteisesti kehitetty matalan kynnyksen lappilainen eroauttamisen toimintamalli, jossa hyödynnetään teknologiavälitteisyyttä ammatillisesti, vertaisesti ja vapaaehtoistoiminnassa. Perheet saavat erotilanteessa oikea-aikaisesti neuvontaa, ohjausta ja tukea lähipalveluna arkiympäristössään.</p>		

Hankkeen vastuhenkilö:

toiminnanjohtaja Pirjo Kairakari
Lapin ensi- ja turvakoti ry

Lähteentie 5
040 5508381
pirjo.kairakari@lapinensijaturvakoti.fi

Hankkeen yhteyshenkilö:

palvelupäällikkö Arja Kilpeläinen
Lapin ensi- ja turvakoti ry
Lähteentie 5
040 5300364
arja.kilpelainen@lapinensijaturvakoti.fi

Kirjallisuus:

Kilpeläinen, Arja (2016): Teknologiavälitteisyys kyläläisten arjessa. Tutkimus ikääntyvien sivukylien teknologiavälitteisyydestä ja sen rajapinnoista maaseutusosiaalityöhön. Acta Universitatis Lapponiensis 316. Lapin yliopistokustannus. Rovaniemi.

Monimuotoiset perheet-verkosto. <http://www.monimuotoisetperheet.fi/> Luettu 11.10.2016.

Väyrynen, Kristiina E. (2008): Lapsen tuska huoltoriidassa. Elämää vanhempien välissä. Psykologian ammatillinen lisensiaattitutkimus. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.